

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

Ірина Потапенко

НОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ З БОЛГАРИСТИКИ

Якімова А. Болгарський період життя професора Михайла Драгоманова. Київ : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2019. 280 с.

Монографічне дослідження Антоніни Якімової присвячене основним аспектам діяльності Михайла Драгоманова у Вищій школі в Софії протягом 1889–1895 років. Книга складається з переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів, висновків і додатків.

Вступ містить усі необхідні загальні відомості про монографічне дослідження: актуальність теми, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, означено мету й завдання, об'єкт, предмет, хронологічні й географічні рамки роботи, методологічну основу, наукову новизну, теоретичне й практичне значення результатів, особистий внесок дослідниці, наукову апробацію результатів дослідження. Об'єктом аналізу в праці стала особистість М. Драгоманова та його життя в Болгарії, а предметом – його викладацька робота у Вищій школі в Софії, наукова та громадсько-політична діяльність у Болгарії.

У першому розділі «Історіографія та джерельна база дослідження» А. Якімова детально описала стан наукової розробки теми, охарактеризувала джерельну базу дослідження, яку склали архівні, опубліковані і неопубліковані писемні матеріали, що стосуються софійського періоду життя і творчості М. Драгоманова.

У другому розділі «Передумови переїзду українського вченого Михайла Драгоманова до Болгарії» йдеться про балканське питання в оцінках М. Драгоманова, болгарські зв'язки М. Драгоманова у Швейцарії, М. Драгоманова і болгарську пресу, участь М. Драгоманова у становленні першого болгарського університету.

Третій розділ «Професор Михайло Драгоманов і Вища школа в Софії» А. Якімова присвятила дослідженню входження М. Драгоманова в наукове, культурне та суспільно-політичне життя Болгарії, зокрема контрактів з Міністерством народної освіти Болгарії, професорсько-викладацької і наукової діяльності у Вищій школі, внеску у створення першого болгарського наукового журналу «Сборник за народни умотворения, наука и книжнина» («Збірник фольклору, науки і літератури»), який виходить друком й до цього часу, участі вченого в перших трьох міжнародних конгресах фольклористів, проблемам зі здоров'ям М. Драгоманова.

У четвертому розділі «Драгоманівський період у розвитку українсько-болгарських наукових і культурних зв'язків» йдеться про вплив М. Драгоманова на розвиток українсько-болгарських зв'язків останньої чверті ХІХ ст., на становлення наукової україністики в Софійському університеті імені св. Климента Охридського, про творчу спадщину М. Драгоманова в різних архівах і бібліотеках Болгарії, про вшанування професора М. Драгоманова в Болгарії за життя, після смерті і в другій половині ХХ ст. – на початку ХХІ ст., про духовний вибір М. Драгоманова, про встановлення пам'ятника вчено-

му і його освячення. У кінці кожного розділу авторка подала списки використаних джерел та літератури.

Висновки підсумовують результати проведеного ґрунтовного дослідження і підтверджують важливу роль М. Драгоманова у становленні Вищої школи в Софії, у розвитку болгарської науки і в болгарському суспільстві кінця ХІХ ст.

У кінці книги А. Якімова подала сім додатків, у яких містяться список публікацій авторки із досліджуваної тематики, хронологія софійського періоду М. Драгоманова, розклад лекцій М. Драгоманова у Вищій школі, реконструкція робочого дня М. Драгоманова, перелік книг М. Драгоманова у Пловдивській регіональній народній бібліотеці ім. Івана Вазова, в Університетській бібліотеці ім. св. Климента Охридського, у Народній бібліотеці ім. святих Кирила і Мефодія.

Монографічне дослідження буде цікавим для науковців, студентів, а також усіх, хто цікавиться життям, діяльністю і доробком М. Драгоманова.

**Малаш О. Болгарські назви рослин: лінгвокультурний вимір.
Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2020. 223 с.**

Монографічне дослідження Олександри Малаш присвячене актуальній і важливій для сучасного слов'янського мовознавства проблемі – болгарським народним флорономенам у структурному, етимологічному, семантичному і лінгвоетнокультурному аспектах.

Книга складається з переліку умовних скорочень, передмови, трьох розділів, післямови, списку використаної літератури, переліку скорочень джерел і додатків. Передмова містить усі необхідні загальні відомості про монографічне дослідження. У першому розділі «Болгарські ботанічні назви в наукових студіях: теорія, історія, сучасність, перспективи»

окреслено об'єкт і предмет, описано методику дослідження слов'янської ботанічної лексики, сформовано принципи мотивації рослинних найменувань, викладено лексикографічні аспекти впорядкування флорономенів у болгарській мові і перші спроби систематизації назв рослин, представлено болгарські ботанічні словники та довідники XVIII–XXI ст., охарактеризовано славістичні лінгвістичні дослідження XX–XXI ст. про слов'янську ботанічну лексику. Об'єктом аналізу в роботі стали болгарські найменування рослин, а предметом – їх структурні й семантичні особливості, лінгвокультурні характеристики, роль у формуванні болгарської мовної картини світу. Наукова новизна дослідження визначається тим, що Олександра Малаш уперше в українській славістиці розглянула болгарські народні назви рослин у контексті етномовної картини світу, описала структурно-семантичні особливості народних назв рослин та визначила їхню роль у формуванні мовної картини світу.

У другому розділі «Болгарські найменування рослин: етимологія та семантика» авторка розглянула болгарські назви рослин із погляду походження, виокремлюючи найменування рослин, що мають слов'янське і неслов'янське походження, а також проаналізувала семантичні характеристики болгарських назв рослин, пов'язуючи їхні найменування з іншими предметами дійсності. О. Малаш виокремила флорономени з різними функціональними ознаками (зокрема, мотиваційні ознаки «лікувальні властивості», «магічні властивості», «отруйні властивості», «медоносні властивості»), з перцептивними рисами (зокрема, мотиваційні ознаки «зовнішній вигляд» – колірні, динамічні характеристики, смак, запах, тактильні враження, особливості росту, розмноження та походження рослини, а також звук, який вона видає), із більше, ніж однією семантичною ознакою, із означальним компонентом «дикий», з кількома семантичними ознаками, з неодноз-

начною семантичною мотивацією, а також описала явище полісемії в болгарській ботанічній лексиці.

У третьому розділі «Лінгвокультурні параметри болгарських найменувань рослин. Рослина як символ» йдеться про вплив на принципи утворення народних найменувань рослин етнічних, культурних, міфологічних характеристик болгарського етносу. О. Малаш окреслила поняття мовної картини світу, перерахувала основні чинники болгарської флорономіації, подала ментальнісні характеристики болгарської народної флорономіації, проаналізувала час та його інтерпретації в болгарських назвах рослин, розглянула вторинні найменування рослин, зокрема ототожнення та протиставлення, подала антропонімічні характеристики болгарських флорономенів, описала відображення ментальної культури в болгарських найменуваннях рослин, дослідила болгарські етнокультурні флорономени з міфореlegійною семантикою. Окремий підрозділ останнього розділу книги присвячено рослині як символу, тут О. Малаш окреслила значення поняття «символ», проаналізувала етносимволіку і етносемантику дикорослих і культурних рослин, описала болгарські рослини-символи та антропонімію.

У післямові представлено висновки, які підсумовують результати дослідження й визначають характерні риси болгарських народних назв рослин у загальнослов'янському контексті. Після неї наведено розширене резюме англійською мовою. До книги ввійшли ще й три додатки, у яких наведено болгарські назви рослин, мотивувальні основи яких запозичені з неслов'янських мов, абетковий каталог болгарських складених флорономенів, основні різновиди метафоризації у болгарській ботанічній лексиці відповідно до мотиваційних ознак.

Монографічне дослідження може зацікавити славістів, зокрема болгаристів, філологів та всіх, хто цікавиться болгарською мовою і культурою.

Альманах «Болгарська україністика» – щорічне електронне наукове видання, у якому друкуються статті, огляди, рецензії, пов'язані з актуальними проблемами болгарської україністики, української болгаристики, українсько-болгарською мовною і культурною взаємодією, науковими зв'язками. Видання присвячене питанням мовознавства, літературознавства, методики, історії, філософії. Рецензований випуск альманаху починається зі вступної частини, у якій коротко охарактеризовано дане видання, а саме – хто його видає, як часто воно виходить, які саме тексти публікують на його сторінках, яка мета видання, які тексти приймають до публікації і з яких дисциплін. До цього випуску «Болгарської україністики» увійшло чотири статті з мовознавства, чотири – з літературознавства, чотири – з методики, три статті з історії, одна – з філософії, інформація про захищену дипломну роботу, інтерв'ю і ювілейне вітання. Розпочинає видання стаття з рубрики «Мовознавство» аспіранта кафедри слов'янської філології ім. професора Іларіона Свенціцького Львівського національного університету імені Івана Франка Ігоря Хруща «Лексико-семантичний аналіз незмінюваних прикметників в українській і болгарській мовах». У статті проаналізовано адеквативі як важливу частину лексичної системи української та болгарської мов, які в обох мовах функціонують здебільшого як терміни різних галузей науки, техніки, культури, а в болгарській мові незмінюваними є ще й прикметники, запозичені з турецької мови, які в розмовному стилі марковані яскравим емоційно-експресивним забарвленням або ж у мові сучасних ЗМІ їх вживають як нестандартний, ефектний виражальний засіб. Олена Книш, к. ф. н., доц., викладач кафедри слов'янського мовознавства Софійського університету імені Климента Охридського, у статті «Плеоназм як інструмент

створення надмірної деталізації в українському художньому тексті початку XXI ст.» проводить структурно-семантичний аналіз плеонастичних конструкцій, використаних у текстах Ю. Андруховича, С. Андрухович, Ю. Винничука, О. Забужко, Ю. Іздрика, І. Карпи, О. Ульяненка для надмірної деталізації зображуваного, пов'язаної з органами чуття людини. Засоби оцінної модальності в офіційно-діловому тексті проаналізувала Надія Коцюба, к. ф. н., старший викладач кафедри української та іноземних мов Львівського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України. Про динаміку текстових репрезентацій субститутів Бога у модерних жанрах української мас-медійної релігійної комунікації йдеться у статті професора кафедри стилістики та мовної комунікації Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка Олени Климентової.

Літературознавча тематика розпочинається зі статті доктора, асистента кафедри слов'янського мовознавства Софійського університету Володимира Колева «Мотив віри у Олександра Довженка – від сакральності через десакралізацію до індивідуалізованої віри». У дослідженні Христі Венгрінюк, к. ф. н., гол. редакторки видавництва «Чорні вівці», проаналізовано сакральні мотиви в прозі Наталени Королевої. Тему повернення на бутківщину в поезії Ярослава Сайферта 20-х років XX ст. розкриває Надія Брилинська, асистент кафедри слов'янської філології ЛНУ імені Івана Франка. Назар Данилишин, м. н. с. МІОК НУ «Львівська політехніка», проаналізував тематику і характер поетичних творів І. Калинця і Г. Чубая, написаних протягом 60–70-х років XX ст.

У цьому ж номері в тематичному блоці «Методика» розміщено розвідку Лілії Желевої, доктора, асистента кафедри слов'янського мовознавства Софійського університету імені св. Климента Охридського, про основні правила українського правопису і вправи до них, написану з метою поповнити мето-

дичну базу викладання української мови в Софійському університеті – зокрема, і в Болгарії – взагалі. Далі подано статтю Ольги Сороки, к. ф. н., наук. співроб. Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою НУ «Львівська політехніка», у якій авторка досліджує християнський компонент у сучасних підручниках з української мови як іноземної. Галина Темник, наук. співроб. Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою НУ «Львівська політехніка», проаналізувала мету, концепцію, розвиток з часу заснування до сьогодні літньої школи МІОКу «Крок до України». Четверта стаття з методики у дев'ятому випуску «Болгарської україністики» – «Використання змішаного навчання в процесі вивчення української мови як іноземної» – належить Ірині Зозулі та Аллі Стадній, кандидаткам філологічних наук, доценткам кафедри мовознавства Вінницького національного технічного університету. У ній йдеться про розробку ефективної методики організації змішаного навчання української мови як іноземної в немовному закладі вищої освіти.

Рубрика «Історія» розпочинається статтею Віталія Нагірного, доктора, доц. кафедри історії Східної Європи Інституту історії Ягелонського університету, «Патронім чи прізвисько. З історії давньоруської середньовічної антропоніміки». Андрій Бовгиря, к. іст. н., ст. наук. співроб. відділу української історіографії Інституту історії України НАН України, проаналізував сфери функціонування мови/мов в Україні в період Гетьманщини (II пол. XVII – XVIII ст.) та визначив, чи була мова в той час маркером ідентичності. Олег Журба, доктор іст. наук, проф., зав. кафедри історіографії, джерелознавства і архівознавства Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, у статті визначає поняття «Малоросія» і характеризує національні проекти XVIII–XIX ст.

До рубрики «Філософія» ввійшла стаття про мотив оновлення в смисло-образах традиційного народного світосприй-

няття, підготовлена Лілією Фльорко та Михайлом Скринником, доцентами кафедри філософії, соціології та культурології Національного лісотехнічного університету України.

Далі подано інформацію про захищену магістерську роботу «Людське тіло роботів і сприйняття машини» (на матеріалі творів «Р.У.Р. Карела Чапека і «Сталеві печери» Айзека Азімова), автор – Гергана Ілієва, випускниця Софійського університету, спеціальність «Слов'янська філологія – чеська мова і література». Завершує цей випуск альманаху інтерв'ю з Оксаною Баранівською, організатором Міжнародного конкурсу з правопису української мови в Ягелонському університеті (авторка – Лілія Желева), а також вітальна стаття з нагоди 80-річчя доц. Лідії Терзійської, завдяки якій у Софійському університеті існує спеціальність «українська філологія».